

אליעזר ריבלין, תאונת הדרכים: תחולת החוק, סדרי דין וחישוב הפיצויים

(מהדורה רביעית), הוצאת גדין שידות, התשע"ב-2012

עסקינן בספר מרכזי ומוביל בתחום תאונות הדרכים בידי הניזקין, שאינו זקוק להקדמות ארוכות. מחבר הספר, המכהן, נכון למועד כתיבת סקירה זו, כמשנה לנשיא בית המשפט העליון, נחשב מומחה ובר-סמכא בתחום. הרוב המכריע של פסקי הדין החשובים וההלכות המובילות שהתקבלו בתקופת כהונתו בבית המשפט העליון יצאו, ולא במקרה, תחת ידו או בהרכבים שבהם הוא השתתף. למחבר היה אפוא חלק פעיל בעיצוב ההלכות הפסוקות בשנים האחרונות בתחום דינמי זה.

ההסדר שהונהג בחוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים, התשל"ה-1975, ואשר בו מתרכז חיבור זה, אימץ עיקרון של זכאות כמעט "אוניברסלית" לפיצוי של כל מי שנפגע בתאונת דרכים ללא צורך בבירור אחריותו או מעורבותו בגרימת התאונה, ובכך הרחיב את מעגל הזכאים לפיצוי (לפעמים על חשבון הפחתת גובה הפיצוי). שיטה זו הייתה אמורה גם לפשט את הדיונים המשפטיים, לקצרם ולהזילם, ולזרז את הסדרת הפיצוי לנפגעים, שכן היא הייתה אמורה לכאורה לחסוך את הדיון בשאלת החבות. ואולם, כפי שמציין השופט (בדימוס) אור במבוא למהדורה הראשונה של הספר, מטרה זו לא הושגה במלואה. רבים ניסו להידחק לדל"ית אמותיו של החוק כדי לזכות בפיצוי הניתן על פיו, והיה צריך להקדיש משאבים ניכרים כדי לעסוק בפרשנויות משפטיות של תחולת החוק ושל הגדרות מושגים בסיסיים בו כגון "תאונת דרכים", "רכב מנוע", "עקב שימוש ברכב מנוע" וכיוצא באלה. דברים אלה הביאו לתגובות סטטוטוריות בצורת תיקונים לחוק, אשר הם כשלעצמם הרבו לעתים בלבול וספקות והצריכו פרשנויות משפטיות משל עצמם, ולאחר מכן תיקונים נוספים על התיקונים שכבר נעשו, ובכך גדל והתעצם הסרבול. הגיעו דברים עד כדי כך, שלאחרונה הועלתה הצעה מצד הממשלה לנקות את השולחן, להחזיר את הגלגל אחורה ולבטל את עיקר התיקונים שנעשו במשך השנים בכל הנוגע לתחולת החוק. אולם הצעה פשטנית זו נראית כיום בלתי הולמת: אין כל היגיון מחד גיסא לתלוש ולסלק את "הטלאים", לקויים ככל שיהיו, שיצרו התיקונים בחוק והפסיקות לגביהם, ומאידך גיסא להותיר ללא פתרון את ה"חורים" שאותם טלאים ניסו לכסות.

לא בכדי אפוא מוקדשים מאות עמודים בספר לעיסוק בשאלות של תחולת החוק. דבר שהיה אמור להיות פשוט ואלמנטרי ולא להצריך דיון כלל, הפך, שלא בטובת הנפגעים בתאונות הדרכים, לסוגיה מרכזית בהפעלת החוק, הגוזלת זמן שיפוטי יקר ומצריכה בין השאר היזקקות לספרים וחיבורים מסוג זה. עם זאת יש לשים לב, כי אם תתקבל יזמת החקיקה של הממשלה ויבוצעו שינויים נוספים בהוראות החוק הנוגעות לתחולתו ולהיקף הזכאים לפיצוי על פיו, יהיה צורך לשנות ולעדכן מן היסוד את הפרקים הרבים העוסקים בנושא זה בספר, אשר, כפי שאפשר לשער, הושקע מאמץ רב מאוד בחיבורם ובעריכתם מחדש במהדורה זו.

כפי שמעיר המחבר בפתח הדבר למהדורה הנוכחית, בשנים שחלפו מאז יצאה לאור המהדורה השלישית של הספר הוסיפו והתחוללו עוד תהפוכות בהסדר הפיצויים לנפגעי תאונות דרכים. נוסף על האמור לעיל באשר לסוגיות הנוגעות לתחולת החוק ולהלכות והפסיקות שניתנו בקשר לכך בשנים שחלפו מאז נחקק תיקון מס' 8, הערכת נזקי הגוף (ולא רק בקשר הספציפי לנפגעי תאונות דרכים) זכתה לכללי חישוב מעודכנים, במיוחד בכל הנוגע להערכת ראשי הנזק המרכזיים, הפסדי השתכרות וסיעוד. הלכת "השנים האבודות" שינתה מן היסוד את דרך חישוב הפסדי העתיד והצריכה דיון מחדש במושכלות יסוד כמו הלכת הניכוי ושיטת הידות. שאלות נוספות שעלו ונדונו בפסיקה מחדשת כללו, בין השאר, את שאלת היחס בין פסיקת פיצויים בבית המשפט לבין תשלום תגמולי הביטוח הלאומי, היחס בין תחולתם של חוקי פיצויים אחרים (כגון נפגעי פעולות איבה) לבין חוק הפיצויים לנפגעי תאונות דרכים במקרים של תאונה "מעורבת", ושאלות חוזרות בנוגע ליישום סדרי הדין המיוחדים לפי החוק.

חלק מן הסוגיות הללו, בעיקר בכל הנוגע ורשאי נזק וכללי חישוב נזק, שאינן ייחודיות דווקא לתאונות דרכים, והן משותפות לכל ענף נזקי הגוף, מעוררת כמובן את השאלה, עד כמה צריך ספר המתמקד בתאונות דרכים לסקור עניינים הנוגעים לנזקי גוף באופן כללי. ברגיל, המקום הנכון לעסוק בכך היה בספר על דיני הניזקין הכלליים, אולם לדאבונו מורגש זה כמה שנים בישראל חסרונו של חיבור מעודכן וסמכותי בתחום זה, מאז הלך השופט דוד קציר לעולמו ונפסק מפעל העדכון של הספר המוביל שהוציא בשעתו בכמה מהדורות ("פיצויים בשל נזק גוף").

דומה, כי המחבר ביקש ליתן פתרון של פשרה, ואף שחתר להוציא תחת ידיו חיבור ממצה ככל האפשר, הוא נזהר שלא להרחיב מעבר לנדרש ולא לגלוש לסקירה מקיפה ושיטתית של כל תחום נזקי הגוף מתחילתו. הרחבה כזאת

היתה למעלה מיכולת הכלתו של חיבור כזה בהיקפו הנוכחי. מתוך 1,137 עמודי טקסט הוקדשו רק 152 עמודים לדיון בסוגיות הנזק והפיצוי, ועוד 82 עמודים לחישובים לדוגמה. חישובים אלה הם חלק מעניין ומיוחד בספר, הנמצא גם במהדורות קודמות. הם כוללים כמה אירועים להדגמה לצורך חישוב הנזק. אירועים אלו נועדו לתת לעוסקים בנושא הדרכה מעשית כיצד להפעיל את כללי החישוב הלכה למעשה בסיטואציות שונות. חישובי נזק במקרים מסוימים עלולים להיות מלאכה מסובכת, והפוטנציאל לטעויות גדול יחסית, בעיקר בשל התחדשות רבה שנעשתה בהלכות הרלוונטיות בשנים האחרונות, ועל כן דיון בכמה דוגמאות קונקרטיות תורם רבות להבנה ולהמחשה של ביצוע החישוב.

המהדורה הרביעית מקיפה עתה 1,223 עמודים בסך הכול (מתוכם, כאמור, 1,137 עמודי טקסט, והיתר – נספחים ומפתחות). ריבוי התוספות והשינויים שנעשו במהדורה הרביעית הצריך עריכה מחדש של הספר. מהדורה זו אינה מצטמצמת אפוא לעדכון הקיים, אלא כוללת חלקים נרחבים שנכתבו מחדש. כך נוספו גם פרקים חדשים, וקוצרו אחרים או אף הושמטו. בפרקי המהדורה החדשה נכללו הנושאים האלה: משטר האחריות לפי חוק הפיצויים לנפגעי תאונות דרכים; הכיסוי הביטוחי של נפגעי תאונות הדרכים; התחולה הטריטוריאלית והחוץ-טריטוריאלית של החוק; הגדרת תאונת דרכים, רכב מנועי, שימוש ברכב מנועי, הקשר הסיבתי לשימוש ברכב מנועי, חזקות מרבית וחזקות ממעטות, ומונחי מפתח נוספים מעין אלה; ייחוד העילה לנפגעי תאונות דרכים לפי החוק והחריגים לכך; זהות הנתבע והיריבות לפי החוק; תביעה נגד מעביד וניכוי גמלה מן הפיצוי; תביעה נגד קרנית; הזכאים לפי החוק ומשוללי הזכאות; זכויות החזרה (ההשתתפות) וההשבה; סדרי הדין והסדרים מיוחדים (קביעת שיעור הנכות, נכות לפי דין אחר, תקיפה ישירה ועקיפה של נכות לפי דין אחר); התשלום התכוף; תשלומים עתיים; פסק דין על דרך הפרשה; קביעת הנזק וחישוב הפיצוי (נזק שאינו נזק ממון, נזקי ממון, השפעת המס על חישוב הפיצויים, ניכוי תקבולי המוסד לביטוח לאומי ושכר טרחת עורך דין); הדגמות חישוב באירועים שונים.

מחויבות ארוכת טווח של מחבר להתמיד ולעדכן את ספרו בפרקי זמן סבירים היא מרכיב הכרחי בביסוס מעמדו כאסמכתה בתחומו ובמיסודו כאבן פינה בספרות המשפטית שלנו. במקרה הנוכחי נקפו שנים עשרה שנים מאז יצאה המהדורה האחרונה לאור, וזוהי תקופה ממושכת מאוד בתחום המתאפיין בקצב הצטברות גבוה יחסית של חומר משפטי חדש, בעיקר בהלכות פסוקות. כבר הערנו במקרים קודמים כי הוצאת חיבורים כאלה במתכונת של ספר כרוך ולא באוגדנים (שאותם אפשר לעדכן באופן שוטף על ידי החלפת עמודים ואין צורך להדפיסם בשלמותם מחדש) עלולה ליצור חסם כספי יחסי בפני עדכונים תכופים, וראוי לבחון מחדש את המסורת הזאת. אפשר גם לשער, כי העומס הרב המוטל על שופט בית משפט עליון מכהן בישראל מקשה עליו מאוד לפנות את הזמן הנדרש לעדכון תכוף של החיבור. אולי דווקא פרישתו הקרובה של המחבר מכס השיפוט תאפשר לו להקדיש לכך זמן ומרץ נוספים.

ד"ר דורון דינאי, עו"ד doron@dinai-law.co.il

פרופסור אליעזר ויצטום וד"ר יעקב מרגולין: בין רפואה, משפט וזכויות האדם:

"דמויות בהיסטוריה של הפסיכיאטריה"

הוצאת פורום מדיה בע"מ, 2011 (157 עמ')

שחרור חולי הנפש, בבתי החולים של פאריס מכבליהם, על ידי פיליפ פינל – מסמל את הצעד הראשון שבשרה את השוויון שהביאה המהפכה הצרפתית, גם למחוזות האומללים של הלוקים בנפשם. מעשה סמלי זה, ששל המפגש בין רפואה לבשורה החברתית ועם המשפט – מתבטא בתחום הפסיכיאטריה המודרנית המודרנית, בנושא המיוחד של פסיכיאטריה משפטית.

פיליפ פינל (1745-1826), האיש אשר לו מיוחסת הפעול ה הסמלית של שבירת השלשלאות, שנחשב כאבי הפסיכיאטריה המודרנית, היה רופא שיחד עם תלמידו ועוזרו ז'אן בפטיסט פוסין, ניהל בפאריס את בית החולים הגדול לחולי נפש גברים "ביצטרי" ואת בית החולים לנשים "סלפטריר". ברוח ערכי כבוד האדם, החירות והשוויון, אות ו הביאה המהפכה, הוא טען כי יש לטפל בחולי נפש בחמלה ובגישה רפואית ולא להתעמר בהם ולכבול אותם, תוך הרחקתם מן החברה. את עצם ההוראה לשחרר פיזי מן הכבלים נתן דווקא עוזרו פוסין. 14 העמודים שמוקדשים בספר לפינל ולפועלו (15-29), הם סיפור ה"בראשית" של תורת הפסיכיאטריה.

הספר מביא את סיפוריהם של חלוצים נוספים בתחום בריאות הנפש, במהלך מאתיים השנים שלאחר מכן. ביוגרפיות אלה שלובות אלה באלה, איפה ואי שם. הזכויות והחבות המשפטיות הם של החולים עצמם והן אלה של הרופאים – הנהנים מאמונו המוחלט של בית המשפט – לאחר מחצית המאה התשע עשרה, כאשר הפך נושא מצבו המנטאלי של אדם לרכיב מרכזי בשאלת אשמו הפלילי. רוב הדמויות המוזכרות בספר כמעט ואינן מוכרות למי שאינו מצוי בתחום הפסיכיאטריה, ולא כל שכן לעוסקים במשפט.

"דמויות בהיסטוריה של הפסיכיאטריה", ספרם של הפרופסור אליעזר ויצטום וד"ר יעקב מרגולין, משקף מאמץ לנסות ולתקן במשהו את החסר הזה.

לצד הביוגרפיות מביא הספר נקודות ממשק בין הפעילויות של חלוצי הפסיכיאטריה עם עולם המשפט והמישור הפלילי של בריאות הנפש.

בספר מובאים סיפורי חייהם ועבודתם המקצועית של 12 מ"פורצי הדרך" של הפסיכיאטריה המודרנית. לא מדובר בחיבור "היסטורי" במהותו, אלא בניסיון להשיג שתי מטרות. האחת, להציב את הפסיכיאטריה במקומה הראוי כענף לגיטימי של רפואה מודרנית, ככל התחומים האחרים, והשנייה – לתייג אותה כבת בריתו הטבעית של עולם החוק והמשפט.

המחברים הם בעלי ניסיון עשיר במגע עם עולם המשפט, שאינו זקוק להצגה במקום זה.

בשונה מדמותו של פינל, המבטאת את הגישה החברתית-משפטית של הכרה בזכויות לחולי נפש בשם החמלה והשוויון, עומדת משנתו של בן התקופה – יוהאן כריסטיאן רייל (1759-1813), שהיה חוקר ופיזיולוג גרמני, שטבע את המונח "פסיכיאטריה". סיפורו של רייל מובא כתיאור ריאלי שאינו מנסה להסתיר חלקים פחות נוחים שבשיטתו הרפואית או החברתית, כטיפול בחולי נפש באמצעות כוויות במוט מלובן, כיסוי בשק או מכות – אמצעים שאת כולם הוא ראה כדרכים לגיטימיות לטיפול רפואי. חרף כל אלה, נחשב רייל כאחד מאבות הפסיכיאטריה המודרנית וחקר המוח. הוא נפטר בלייפציג במגיפת טיפוס שפרצה לאחר "קרב האומות", בין צבאו של נפוליון ובין כוחות הקואליציה שנגדו בשלהי שנת 1813.

בנג'מין ראש, רופא אמריקני, שהיה א גם אחד ה"אבותיה המייסדים" – אחד מן החותמים על מגילת העצמאות של ארה"ב, קנה את פרסומו בעיקר הודות לפעולתו כרופא, אך גם כפוליטיקאי ומתקן חברתי נלהב. תרומתו להתפתחות הפסיכיאטריה בדורו – ספרו "תצפיות וחקירות רפואיות" – הוא מהספרים הראשונים העוסקים במחלות נפש, המתבסס על מחקר קליני ותצפיות. הוא פיתח שיטות טיפול שונות, כגון ה"כסא המרגיע", שנועד לטיפול בלוקים בהתקף פסיכוטי סוער, באמצעות ריתוק וגריעה חושית.

לזכות רייל, נזקף המונח "פסיכיאטריה", ולראש נישמרו זכויות להתייחסות האמפירי לתחום זה.

"אב" נוסף לתחום הפסיכיאטריה הוא אייזיק ריי (1807-1881), שנחשב לאחד מתוך 13 "האבות המייסדים" של איגוד הפסיכיאטריה האמריקני, ומי שפרסם את היצירה המודרנית הראשונה, בה "הוליד" את הפסיכיאטריה המשפטית.

בשונה ל"אבות הפסיכיאטריה" שעסקו במגוון תחומים, יש בספר פרקים על רופאים שהיו פורצי דרך בתחום ספציפי. כזה היה פייר בריקה (1796-1881), הצרפתי, שספרו שעסק תופעת ההיסטריה, העלה את הנושא בפני עצמו.

נושא אזוטרי יותר היה תיאורו של זיגפריד יוסף גנסר (1853-1931), הגרמני, שהקנה את שמו לתסמונת נדירה אך משמעותית, הנמצאת בתחום-הביניים שבין ההבנה ובוחרן המציאות התקין לין המצב הפסיכוטי.

פרדריק מוט (1853-1926) האנגלי הוכיח כי הסיבה למחלת הנפש שהייתה נפוצה מאוד בזמנו – General Paresis of the – Iinsane – הייתה אחת מתופעות מחלת העגבת (syphilis). היה זה המקרה הראשון שבו הוכח מחולל ביולוגי ספציפי למחלת נפש.

פריצת דרך זאת הובילה לאחר שנים להבנת המצב שכונה בשם "הלם הקרב" או "הלם פגזים" (shell shock). תובנה חלוצית יוצאת דופן זאת הצליחה למנוע את העמדתם לדין ולהוצאתם להורג באשמת "פחדנות", על ידי בית דין שדה של חיילים שלקו המצב מחלה זה.

דיוויד אידר (1866-1936), המשך את עבודת קודמו, ובנוסף להיותו רופא ופסיכואנליטיקאי, ודמות חשובה בראשית התנועה הציונית, הוציא לאור ספר ראשון המנסה להתמודד עם התופעה שאותה כינה בשם הכולל יותר של "הלם מלחמה" (war shock).

פרקים בספר מוקדשים לרופאים שתרמו להקמת מסגרת פיתוחה של המינהל הרפואי בתחום בריאות הנפש, דוגמת גיאורג גרוזק הגרמני (1866-1934), שהיה בן שיח לזיגמונד פרויד ופורץ דרך בתחום הפסיכואנליזה והפסיכוסומטיקה, ניהל בהצלחה רבה סנטוריום בגרמניה, כמו כן סיר אוברי לואיס (1900-1975), הבריטי יליד אוסטרליה ומאבות הפסיכיאטריה הציבורית באירופה. וכמובן קרל אוגוסטוס מנינגר (1893-1990), המכונה במידה רבה של צדק ה"פסיכיאטר האמריקני הבולט ביותר במאה ה-20".

הפורמט בו הופיע ספר חשוב זה הוא צנוע: מימדיו קטנים, וסיגנונו מתומצת. המחברים הוסיפו תצלומים ותמונות שהופכות את חוויית הקריאה לנוחה יותר על אף הממדים הצנועים. בסוף כל פרק יש רשימה מפורטת של מקורות לעיון וקריאה נוספים.

הספר מהווה תרומה חשובה לחקר ההיסטוריה של הפסיכיאטריה. הוא יכול לשמש בסיס למהדורות אחרות שירחיבו מעט את היקפו ויכללו בו בעתיד גם רכיבים אשר מקומם נפקד ממהדורה זאת. כך, לדוגמה, "הנציג היחיד" למהפכה הדרמטית שחלה בתחום הטיפול התרופתי במחלות נפש הוא ג'ון קייד (1912-1980), האוסטרלי שגילה את השפעת הליתיום על הפרעות מאניות. היה מקום להקדיש פרק נרחב גם למפתחי התרופות האנטי-פסיכוטיות בשנות החמישים אשר שינו את דרכי הטיפול הפסיכיאטרי. במהדורה הבאה אפשר יהיה לשקול הוספת פרק נפרד לדרכים שהביאו לפיתוח שיטות האבחון והסיווג של ההפרעות הפסיכיאטריות בארה"ב ובעולם – בניסוח ה-DSM וכן ה-ICD הבינלאומי.

עו"ד קובי סגל, LLB., M.A.

ישראל גלעד, דיני נזיקין – גבולות האחריות – 2 כרכים

נבו הוצאה לאור תשע"ב-2012 (1540 עמ')

מאז ראה אור ספרם של פרופסור טדסקי ושלישיית תלמידיו – המבטיחים, שאף קיימו – יצחק אנגלרד, אהרון ברק ומשאל חשין, **תורת הנזיקין הכללית**, לא זכה המשפט בישראל בספר-עיון מקיף העוסק בתיאוריה של דיני הנזיקין, בו מוצגות הגישות והתכליות השונות של תחום משפטי זה, שעניינו העיקרי הוא קידום מטרות חברתיות.

ספרו של פרופסור ישראל גלעד – **דיני הנזיקין – גבולות האחריות** – הוא מלאכת מחשבת, המאגדת בתוכה את כל סוגיות דיני האחריות בנוזיקין המודרניים, החל בגישה הכלכלית לדיני הנזיקין כמכשיר להגדלת הרווחה המצרפית, וכאמצעי הרתעה יעיל בפני התנהגויות בלתי יעילות, דרך הצגת עקרונות הצדק המתקן, ערך השוויון, פיזור הנזק, דוקטרינות האחריות היחסית והמוגברת, ועד להתייחסות הפרטנית לאחריות מושגית וקונקרטית, של בעלי מקצועות ספציפיים.

המחבר מבקר את המודל שהוצע על ידי הנשיא ברק המציג את ההבחנה בין חובת הזהירות המושגית לקונקרטית, שאינה מתיישבת עם מטרות דיני הנזיקין, כמשתקף בפסיקת בית המשפט העליון.

בהקדמה לספר מובא ייעודו של חיבור זה – הצגת גדרי האחריות בנוזיקין ומטרות הדין, ככלי לתיקון הנזק, הרתעה ראויה ופיזור הנזק במסגרת משטרי האחריות.

לספר שני כרכים המחולקים לארבעה חלקים.

החלק הראשון דן במטרות דיני הנזיקין, בדרכי איזון הראיות במישור העיוני ובניתוח גישת בתי המשפט לרעיונות אלה.

בחלק השני מוצג ההסדר המסורתי של האחריות בנוזיקין, תוך שימוש בעולת הרשלנות כביטוי המרכזי של משטר האחריות מבוססת אשם.

החלק השלישי מוקדש לניתוח הסדרי האחריות של דיני הנזיקין המודרניים – נזק נפשי טהור, מחדל טהור ופעילות שלטונית של רשויות ציבור.

בחלק הרביעי נדון משטר האחריות החמורה שבדיני הנזיקין, בתוך עולת המסגרת של הפר חובה חקוקה.

מובא דיון ביסודות האחריות המודרנית ברשלנות – התנהגות בלתי ראויה ומזיקה, והמבדיל בינה לבין התוצאות הרצויה, הטלת האחריות והשוואתם למודל שב־*restatement* השלישי הדן בתיקון לחוק האמריקאי בתחום דיני הנזיקין המודרניים על פי הגישה הכלכלית, וכן למודל עולת הרשלנות שבתזכיר הצעת חוק דיני הממונות, המאגד את דיני החיובים בישראל, תוך שמירה על המודל המסורתי.

במסגרת הדיון בגבולות האחריות, דן המחבר בנזק כלכלי טהור והאמצעים להגבלת האחריות לנזק כלכלי טהור. כאן נדונים הסוגים השונים של נזק כלכלי טהור, ישיר או עקיף, שמקורו במצג שווא רשלני, במתן שירות רשלני, במוצר פגום, בקשר חוזי ישיר. המחבר מבחין בין נזק כלכלי טהור לנזק פיזי, ועל מידת הקרבה שבין המזיק לניזוק העקיף, תוך דיון במשפט משווה.

לנזק נפשי טהור, כזה שבהלכת אלסוחה, ההכרה בפגיעה באוטונומיה כראש נזק עצמאי כתוצאה מנזק נפשי טהור, והשוואתו למצב המשפטי הנוהג במשפט האנגלו-אמריקאי, נדונה בנפרד.

פרק נפרד מוקדש לשאלת הקשר הסיבתי המשפטי המיישמת את המדיניות השיפוטית הראויה על פי מבחני הסיכון, הצפויות, השכל הישר וסוגיות העמימות הסיבתית, לרבות המודל של ההטייה הנשנית כפי שפותחה בדיון הנוסף בפרשת עדן מלול.

הספר מסיים בדיון בדין הרצוי ובשיקולים להגבלת האחריות לנזק הנגרם בהתרשלות, לעומת הרחבת גבולות האחריות הרצויה על ידי הטלת אחריות על מנגנוני הפיקוח של רשויות הציבור כגון **בפרשת לוי**.

חיבורו של פרופסור ישראל גלעד הוא ספר עיון מקיף ומובהק, העוסק בתיאוריה שנועד לכל העוסק בערכי היסוד של דיני הנזיקין. הספר לא נועד ככלי לדיון במסגרות או סוגיות חיצוניות לדיני הנזיקין עצמם, אשר לעתים הקובעות את גבולות גזרות האחריות בנזיקין, כגון השפעת דיני הראיות, סדרי הדין, דיני הביטוח וההשבה, ומערכת היחסים הפנימית בתוך המשולש – מזיק-ניזוק-מייטיב – העומדת ביסוד כל התדיינות בתביעת נזיקין, משפיעה ומכרעה על תוצאתה.

עו"ד יונתן דייויס, עורך ראשי של כתב העת רפואה ומשפט